

Јелена П. Вељковић Мекић
Драгана О. Драгутиновић
Бојана Н. Николић
Емилија Ј. Поповић

Академија техничко-васпитачких струковних студија Ниш
Одсек Пирот

DOI: 10.46793/KDNN21.315VM
УДК: 808.56+792.028.4]-053.4:82-252

БАЈКОВИТО ПУТОВАЊЕ ЗА ПРЕДШКОЛЦЕ

Апстракт: Рад представља приказ пројекта *Бајковийо путовање* који је реализован кроз уметничке радионице са децом предшколског узраста ради њиховог упознавања са различитим културним наслеђем одабраних земаља, проширивања њиховог читалачког искуства и поспешивања дечјих говорних и ликовних стваралачких могућности. Примарни циљ *Бајковийо путовања* био је да деца формирају правилно језичко и ликовно усмерење, као и да остваре активан и ангажован однос према феномену уметности. Деца су била стимулисана да репродукују сопствене доживљаје, ставове и судове, да уочавају разлике и сличности у књижевним текстовима који потичу из различитих средина и да нова сазнања повежу са својим искуством. Уз пажљиву анализу свих шест радионица, у оквиру којих је интерпретирана по једна народна бајка (из Србије, Кине, Аљаске, Индије, Ирске и Пољске), у раду су сумирани и резултати пројекта, као и његови краткорочни и дугорочни ефекти.

Кључне речи: народна бајка, уметничке радионице, интерпретација, говорно и ликовно стваралаштво, предшколски узраст.

Пројекат под називом *Бајковийо путовање* осмишљен је из више разлога. Најпре, интерпретација и рецепција бајки у предшколској установи су увек актуелне теме. С једне стране, бајка је најомиљеније читалачко штиво деце узраста три до седам година, док је, с друге стране, веома погодан материјал за најразноврсније активности које васпитач може да обавља у свом раду са децом. Ипак, одабир текстова које васпитачи врше је донекле ограничен и најчешће се своди на најпознатије бајке Браће Грим, Шарла Пероа и понеке бајке које потичу из српске народне књижевности. Имајући ово у виду, одабрано је шест бајки из различитих култура, по једна бајка из Србије, Кине, Аљаске, Индије, Ирске и Пољске, како би се указало

на различите географско-историјске прилике тих земаља, разлике у обичајима њихових становника, али и на сличности које се огледају у жанру народне бајке, што се доказује универзалним аналогијама регистрованим у усменим творевинама најразличитијих и најудаљенијих народа међу којима није било никаквих контактних веза. Основне одлике усмене/народне бајке су: вишеепизодичност, хронолошко излагање догађаја, линеаран и апстрактан простор, временска и историјско-географска неодређеност, сукоб добра и зла, спој људског, надљудског и нељудског света. Јунаци бајке су нарочито занимљиви деци будући да се увек издвајају од околине својим карактеристикама као што су: изузетна лепота, натпросечна памет, несавладива снага, беспоговорна пожртвованост, зачудна истрајност и посвећеност задатку, те се често у својим играма маште лако поистовећују са њима. Како реално и нереално у бајкама коегзистирају на истој равни, оне су нарочито инспиративне за децу у погледу њихове рецепције, која подразумева неку врсту ре-креације у виду говорног, ликовног или драмског стваралаштва. Овај потенцијал бајке је искоришћен у овим радионицама¹ које су конципиране на истом принципу: упознавање деце са народом и културом из које потиче, интерпретација бајке и стваралачка ре-креација доживљеног у рецепцијском чину. Иако не потцењујемо значај информација које су деца сазнала о појединим културама и народима, нити, пак, лепоту одабраних књижевних текстова, акценат је био на дечјој стваралачкој интерпретацији. Како бисмо стимулисале децу на говорно и ликовно стваралаштво, доносиле смо разноврсне реквизите (велика карта света, застава, светлећи глобус) и илустрације (аутентичне фотографије), практиковале мотивационе игре (невербалне игре, загонетке, брзалице) и трудиле се да питања која постављамо деци буду интригантна и маштовита.

Циљеви радионица су:

- Унапређивање метода рада са децом предшколског узраста;
- Упознавање са књижевношћу;
- Богаћење дечјег речника и неговање граматички правилног говора;
- Развијање визуелне писмености;
- Пружање увида у процес стваралачког чина;
- Упознавање деце са основним елементима ликовног говора и музичке и сценске уметности;

¹ Све радионице су синкретичне и подразумевају корелацију књижевности, ликовних уметности и музике. Одржаване су једном недељно (9. 10. – 13. 11. 2018) у предшколској васпитној групи у ПУ „Чика Јова Змај”, у објекту „Првомајски цвет” у Пироту. Са децом су радиле др Јелена Вељковић Мекић, филолог, др Драгана Драгутиновић и др Бојана Николић, професионални ликовни уметници, и др Емилија Поповић, методичар музичких уметности, уз присуство Марије Манић, васпитача, и Јелене Ђорђевић, васпитача-волонтера.

- Подстицање деце на језичко, ликовно, музичко и драмско стваралаштво;
- Изграђивање способности слушања, разумевања, памћења информација о појединим народима, њиховој култури и становницима;
- Изграђивање способности уочавања појединих компоненти књижевног текста, као што су: главни јунак, жанр, сиже, карактеристични изрази и сл.;
- Изграђивање способности елементарног оцењивања карактеристика јунака из бајки и вредновања њихових поступака и понашања;
- Поспешивање говорне културе и развој језичког стваралаштва: зналажење оригиналних решења у причању;
- Неговање способности доживљавања лепоте књижевне речи и адекватних покушаја да се нешто на сличан начин изрази;
- Мотивисање у стварању нових облика преношења мисли и осећања путем говора и слике;
- Пружање могућности учења и истраживања у медију цртежа, слике и луткарског позоришта;
- Пружање могућности учења традиционалних техника и материјала;
- Упознавање са проширеним пољем употребе неуметничких и рециклажних материјала у подручју комбинованих медија;
- Развој критичког мишљења, креативног и кооперативног понашања;
- Подстицање радозналости и маште.

Прву радионицу започињемо упознавањем са децом и саопштавамо им како ће наше *Бајковитио њуџовање* да изгледа. Укратко наводимо одлике бајке као жанра и разговарамо о њеним јунацима: обичним људима, краљевима, принчевима, принцезама, џиновима, вештицама, чаробњацима, аждајама, змајевима итд. Уочавамо да се радња бајке често базира на покушајима савладавања одређене препреке и остваривању циља. Такође, региструјемо да је идеолошка концепција бајке – срећан крај у виду неке награде за позитивца и казне за негативца (злотвора) – заједничка многим народним бајкама. Објашњавамо им како у многим нашим народним бајкама постоје истоветни конструктивни чиниоци и наводимо репрезентативне примере српске народне бајке: *Бидерче*, *Баиш Челик*, *Чардак ни на небу ни на земљи*, *Змија младожења*, *Злајина јадука* и *девет њауница*, *Пејелуја*.

Следи интерпретативно читање бајке *Аждаја и царев син*, након чега се приступа анализи радње и ликова. Деца су са пажњом и разумевањем пратила бајку, али је само неколико деце било спремно да одговара на питања о прочитаном књижевном тексту. Запажа се да је рецепција била отежана због дужине бајке и непознатих појмова, док су интересовање побудила понављања радње (епизоде на језеру) и лик аждаје.

У оквиру ликовних активности које су уследиле, деца су од рециклажног материјала (кутија, кеса и картона) приступила изради аждаје – гигантске лутке. Активност је пратила музика карактеристична за српски средњи век.

Друга радионица започиње упознавањем деце са неким занимљивим географским и историјским приликама Кине. Саопштавамо им да реч *Кина* потиче од имена *Ћин*, што значи *брага* и да је Кина позната и као „цветно краљевство” због воћа и цвећа (као што су поморанце и орхидеје) које се сада гаје широм света. Деци је било занимљиво да чују како многа кинеска деца чувају цврчке као кућне љубимце и да им је омиљени сладолед од грашка. Говоримо им о папирним змајевима које су измислили Кинези пре око 3.000 година и који су им служили да уплаше непријатеља у борби. Док се змај обично сматра злим створењем у западној култури,

у кинеској митологији је симбол среће. За разлику од европских представа змаја као ватреног бића, кинески змај је повезан са водом. Змајеви владају свим покретним водама (водопадима, рекама, морима) и језерима. Они контролишу време и изазивају кише.

Пре читања кинеске народне бајке *Чаробна кичица*, објашњено је деци да је кичица исто што и четкица за сликање и због занимљивог имена јунака бајке – Ма Лијанг, изведена је говорна игра понављања имена као брзалице.

У склопу интерпретације и тумачења текста, деци су објашњене мање познате речи (*сироче, напављено, оскудно, средрољубље, њерчин, кайшарка*) и речи истог или сличног значења (синонимија: *брод, талија, лађа*). Пошто је крај бајке отворен, деца су осмишљавала различите могућности за завршетак бајке и сложила се да је најлепши крај онај у којем Ма Лијанг помаже свима онима којима је помоћ потребна.

У завршном делу радионице деци је понуђена техника цртања тушем на мокрој подлози. Објашњено им је да се настанак и највећи домети ове технике везују за древну и савремену Кину. Поред пера и четке, класичних средстава која се користе у овој техници, деци је предочена могућност употребе трске и пластичних цевчица, којима се лакше и на забавнији начин могу постићи експресивни ефекти. За разлику од претходне радионице, где су деца радила у групи, ову радионицу карактерише индивидуални рад. Кинеска традиционална музика пратила је радни део активности.

Трећа радионица посвећена је Аљасци и њеним планинама, вулканима и леденицама. Децу смо упознале са становницима Аљаске и водиле са њима дискусију о Ескимима (како изгледају, где живе, чиме се баве и како се хране) и о белом медведу са Аљаске (заштићеној животињи коју је данас веома тешко наћи).

Након читања бајке и кратке психолошке паузе, деца су одговарала на питања о ликовима, радњи и етичкој компоненти бајке, у циљу што бољег разумевања бајке. Пошто смо закључили да сви имамо једно лице, али да се оно мења зависно од нашег расположења, уследила је игра промене из-раза лица.

Интерпретација народне бајке *Чаробница која је људима мењала лица* била је повод за израду маски у завршном делу активности. Деца су показала велико интересовање за ову стваралачку игру. Радионицу је пратило грлено певање карактеристично за северне народе.

Четврта радионица била је инспирисана вишејезичном и мултиетничком државом Индијом. Саопштавамо деци неке занимљиве чињенице о Индији и Индусима, разговарамо о храни и зачинима, животињама (крava – света животиња, бенгалски тигар – национална животиња) и о грађевини Таџ Махал.

Индијска народна бајка *Жена исклесана из дрвета* чини средишњи део активности.

По обављеној активности, закључиле смо да је ова бајка била мало тежа за рецепцију и разумевање. Деца нису успевала да дају одговоре на веома једноставна питања о бајци. Ипак, неки од одговора су били занимљиви и креативни, што потврђује тезу да деца машта и имагинација често помажу у ситуацијама у којима им недостаје искуство.

У завршном плану радионице разговарали смо о Индускињама и њиховом начину одевања и улепшавања. Оне, пре свега, воле лепе хаљине и богат накит. Сари мора бити направљен од природног материјала – то може бити најскупља свила, али и обична памучна тканина. И боје за сари су природне, биљног, животињског или минералног порекла, од врло нежних до оних јарких, ватрених. Тако, невесте носе црвени сари са богатим златним везом, а младе маме облаче жути и носе га до седмог дана од рођења детета. Сари се састоји од великог платна дужине бар 7 метара, пребацује се преко главе и обмотава око тела.

Сходно фабули бајке, деца су подељена у групе од којих је једна група израђивала женске статуете од глине, друга одећу, а трећа накит.

Пета радионица започиње причом о Келтима који су владали Ирском до XVII века. Келти су били врло ратоборан народ, али је њихова култура била врло развијена. Од Грка и Римљана научили су да праве керамичке и бронзане посуде, које су украшавали апстрактним и геометријским облицима. Бронзане брошеве и штитове украшавали су разнобојним емајлом. Поред тога што су правили веома лепо оружје, дизали веома сложене тврђаве, ковали бакарни новац, били су и добри песници и певачи. Ратничка одећа Келта састојала се од металног шлема са животињским роговима, грудних оклопа, панталона. Оружје се састојало од дугих мачева, копаља, лукова и стрела.

Показујемо деци илустрацију Леприкона², заједно га описујемо и разговарамо о њему. Питамо децу која је њихова омиљена боја и пошто

² Леприкон (кепец, вилењак, патуњак) је врста вилењака у ирском фолклору. Обично се описују као мали брадати мушкарци, обучени у зелено, који носе капут и шешир и често учествују у несташлукима. Ирски вилењак, за разлику од класичних вилењака, пије и ружно се изражава и једино што га веже са класичним вилењаком јесте бесмртност. Ирски вилењак је заправо исти као човек, осим што је пуно мањи. Они су усамљена бића која проводе своје време правећи и поправљајући ципеле и имају скривени ђуп са златом на крају дуге. Ако их ухвати човек, често му нуде три жеље у замену за своју слободу.

је свако дете одговорило разговарамо о зеленој боји као националној боји Ирске.³

Ирска култура је имала велики утицај на друге културе, нарочито на књижевност, те је то повод да се настави разговор о бајкама. Следи интерпретација бајке *Џек и чаробни пасуљ*. Наша убеђења да деца познају ову бајку и да ће им бити лака за рецепцију нису била тачна. Само је неколицина деце успешно одговорила на једноставна питања о бајци, али су потврдила да им је бајка била занимљива.

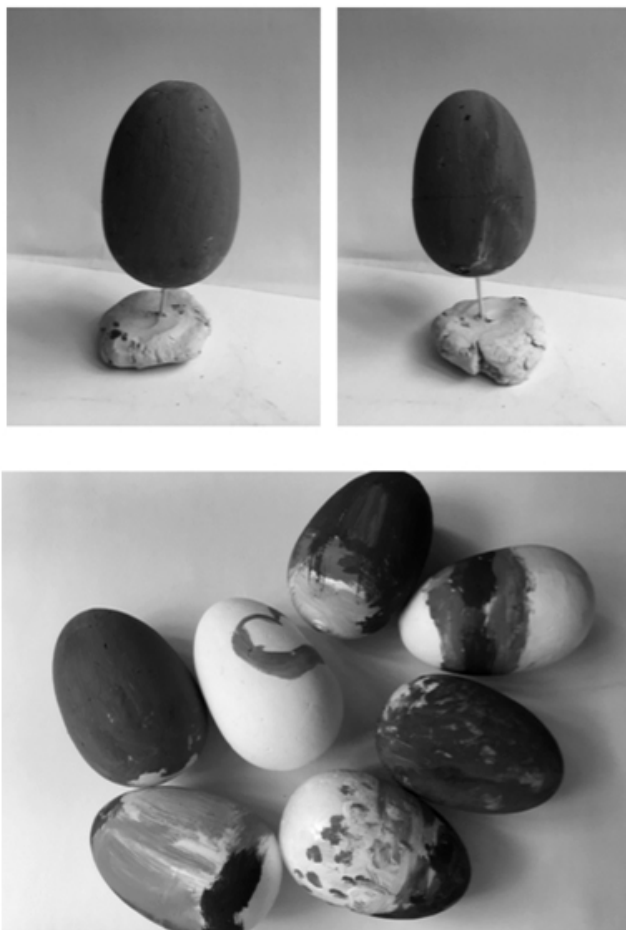
Завршни део активности предвиђен је за

дечје ликовно стваралаштво. Деца су подељена у групе од којих је једна правила цина, друга чаробни пасуљ од папира, а трећа је декорисала јаја од стиropора. Радионицу је пратио одабир ирске народне музике.

Шеста, завршна радионица започета је разговором о Пољској која је, географски гледано, у самом срцу Европе. Саопштавамо им понеку занимљивост о овој земљи и њеним становницима: нпр. да нико није више пута освојио титулу Најснажнијег човека на свету од Пољака и да је најчешће име за пса у Пољској Бурек. Питамо децу да нам кажу имена својих кућних љубимаца и настављамо разговор о животињама које живе у Пољској, а које су изумрле у остатку Европе: бизони, мрки медведи, вукови, рисови и даброви.

³ Национална застава Ирске садржи зелену боју, заједно са белом и наранџастом бојом. Оно што зелену боју везује за Ирску јесте и боја њених пејзажа. Ирска има климу која чува природну зелену боју вегетације. Поред тога, зелена боја се везује и за Светог Патрика, религиозни и културни ирски празник који се обележава 17. марта. Свети Патрик, покровитељ Ирске, познат је по томе што је користио детелину са три листа како би објаснио Свето Тројство: три листа типичне детелине представљају веру, наду и љубав, а ретки четврти лист представља срећу. И Леприкон носи зелену одећу, а на шеширу има детелину са четири листа.

Разговор о односу људи и животиња води ка тематици пољске народне бајке *Жива вода* која је интерпретирана у средишњем делу активности. Због комплексности оригиналне бајке, а поучене потешкоћама у рецепцији са претходних радионица, одлучиле смо се да адаптирамо бајку, скратимо је и учинимо пријемчивијом предшколском рецепијенту.

Пошто смо прочитали бајку, разговарали смо са децом о главним јунацима бајке, о њиховој храбрости и искрености, као и о њиховим суперхеројима. Претпоставке да ће имена и ликови из бајке, младићи Јас и Хук-Бук и пан Златна Шишарка, бити нарочито интересантни деци показале су се тачнима.

У оквиру завршног дела активности, деца су ангажована у изради лутака за стоно позориште: лутака од правих шишарки, лутака за прсте и ручних лутака (разне животиње).

По реализованим радионицама, уследила је изложба дечјих радова којом је омогућено и осталој деци из објекта „Првомајски цвет” да учествују у рецепцијској игри *Бајковито њушовање* (20. 11. 2018).

Примарни циљ *Бајковито њушовање* био је да деца формирају правилно језичко и ликовно усмерење, активан и ангажован однос према феномену уметности. Деца су била стимулисана да репродукују сопствене доживљаје, ставове и судове, да уочавају разлике и сличности у књижевним текстовима који потичу из различитих средина и да нова сазнања повежу са својим искуством. Деца су упозната са различитим културним наслеђем и животом становника Србије, Кине, Аљаске, Индије, Ирске и Пољске, са јунацима њихових народних бајки, као и са основним законитостима ликовног изражавања у ликовним подручјима цртања, сликања, вајања и графике. Резултат се огледа у сигурности и задовољству са којима су деца приступала изради цртежа, вајарских минијатура, тродимензионалних колажа и предмета, маски, гигантских и гињол лутака. Деца су стекла примарно искуство у сценско-просторном медију кроз интерактивни рад и учење откривањем, упознавањем са изражајним могућностима различитих материјала, микс-медија, комбиновањем материјала и техника у различитим уметничким дисциплинама. Можемо закључити да су све радионице допринеле ослобађању дечје спонтаности и креативности и да су деца, сходно индивидуалним афинитетима и могућностима, била мотивисана да изразе свој читалачки

доживљај путем говора, цртежа и сценског приказа. Водитељи у уводном делу радионица имају доминантну улогу, пружају одређене информације и сазнања, креирају игре и вежбе, интерпретирају бајку, док се у завршном плану радионица њихова улога смањује, а повећава удео деље креативности и стваралаштва.

Краткорочни ефекти пројекта могли су се сагледати у току појединачних радионица: деца су, понекад са више, а понекад са мање концентрације и интересовања, пратила излагање водитеља и трудила су се да дају одговоре на питања водитеља о главним јунацима, догађајима, заплету и завршетку бајке. Такође су, самостално или уз малу помоћ, доносила закључке о негативним/позитивним карактеристикама и поступцима јунака. Ликовне активности су се одликовале великом разноврсношћу и заступљеношћу свих ликовних подручја рада. У оквиру сваке радионице деца су организована у неколико група са различитим задацима како би се упознала са различитим ликовним приступима и техникама. Показало се да овако осмишљен – динамичан приступ одговара интересовањима и пажњи деце, јер је кретање из групе у групу било дозвољено. Деца су се добро сналазила у раду са свим материјалима, док су посебно интересовање испољила за температуре, туш, велике молерске четке и за велике формате. Музика је деловала опуштајуће и стимулативно на децу и нека од њих су реаговала на ритам и

искаживала интересовање да поново чују одређене мелодије. Завршна изложба и тренутак када су сви ликовни радови били изложени на једном месту причинили су деца велико задовољство. Деца су поносно стајала крај својих радова и својим вршњацима из других група показивала продукте радионица уз сликовита објашњења. Дугорочни циљ пројекта би био да деца развију културу гледања, слушања и говора у јавном простору на правилан начин. Надамо се да ће деца посредно усвојити и естетику медијског апарата и стећи практично разумевање аудитивних и визуелних садржаја. Овај пројекат представља креативни подстицај за самостално истраживање и реализацију нових форми и облика јавног ангажовања.

Извори

Анџологија народних бајки: Аждаја и царев син, Београд: Политика, Народна књига, 2005.

Bajke iz celog sveta: Žena isklesana iz drveta, Živa voda, Београд: Младо поколење, 1965.

Ћаробна кићка. Преузето августа 2021. са <https://opusteno.rs/najlepse-bajke-f169/bajka-carobna-kicica-t39304.html>.

Čarobnica koja je ljudima menjala lica. Преузето августа 2021. са <https://opusteno.rs/najlepse-bajke-f169/bajka-carobnica-koja-je-ljudima-menjala-lica-t32214.html>.

Džek i čarobni pasulj. Преузето августа 2021. са <https://opusteno.rs/najlepse-bajke-f169/bajka-dzek-carobni-pasulj-t25860.html>.

Литература

Балић Шимрак (2017): Antonija Balić Šimrak i dr., *Razvoj likovnosti u ranoj i predškolskoj dobi: mekana skulptura, action painting, grafika*, Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Вечански, Васиљевић Благојевић, Маринковић (2017): В. Вечански, М. Васиљевић Благојевић, Т. Маринковић, Развојни потенцијал ликовних активности на предшколском узрасту, *Настава и васпитање*, LXVI/2, 367–380.

Дотлић, Каменов (1996): Љубица Дотлић, Емил Каменов, *Књижевности у гечјем врџићу*, Нови Сад: Змајеве дечје игре.

Каменов (2010): Емил Каменов, *Мудроси чула IV: Дечје јоворно стваралаштво*, Нови Сад: Драгон.

Каменов, Филиповић (2010): Емил Каменов, Сања Филиповић, *Мудроси чула V гео: Дечје драмско стваралаштво*, Нови Сад: Драгон.

Карлаварис (1986): Bogomil Karlavaris, *Metodika likovnog vaspitanja predškolske dece*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Марјановић (1990): Александра Марјановић, *Дечје језичке игре*, Београд: Завод за издавање уџбеника.

Наумовић (2000): Милорад Наумовић, *Методика развоја јовора геце иредиколској узраси*, Пирот: Виша школа за образовање васпитача.

Слуњски (2001): Edita Slunjski, *Integrirani predškolski kurikulum*, Zagreb: Mali profesor.

Филиповић (2011): Сања Филиповић, *Методика ликовној васпитања и образовања: методички приручник за ликовне педагоге, учитеље и васпитаче*, Београд: Универзитет уметности; Klett.

Филиповић, Каменов (2009): Сања Филиповић, Емил Каменов, *Мудроси чула. Део 3, Дечје ликовно стваралаштво*, Нови Сад: Драгон.

Чакић-Симић (2007): Наташа Чакић-Симић, *Белешке луткарској помоћника: приручник за луткарство*, Београд: Креативни центар.

Jelena P. Veljković Mekić

Dragana O. Dragutinović

Bojana N. Nikolić

Emilija J. Popović

College of Applied Technical Sciences in Niš

Pirot Department

A FAIRYTALE JOURNEY FOR PRESCHOOLERS

Summary: The paper presents the project *A fairytale journey* that was carried out through art workshops with preschool children, for the purpose of their familiarization with cultural heritage of the selected countries, expanding their reading experience and thus fostering children's language and artistic creativity. The goal of the project was to develop children's linguistic, artistic and musical abilities, as well as to achieve an active and engaged attitude towards the phenomenon of art. Children were stimulated to express their own experiences, attitudes and judgments, to notice differences and similarities in literary texts that come from different cultural backgrounds and to connect new knowledge with their experience. Within each of the six workshops one fairytale was interpreted (fairytales from Serbia, China, Alaska, India, Ireland and Poland). The paper presents the workshops and summarizes the results of the project, as well as its short-term and long-term effects.

Keywords: folk tale, art workshops, interpretation, language and artistic creativity, preschool children.